

УДК 37.018.43

О.Є. Бавико, О.В. Ластовенко, А.В. Грабарєв

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ВІДОКРЕМЛЕНИХ СТРУКТУРАХ ВНЗ

У статті представлено особливості впровадження технологій дистанційного навчання у вищому навчальному закладі. Наведено вимоги щодо ресурсного забезпечення впровадження технологій дистанційного навчання в навчальний процес у відокремлених структурах ВНЗ. Визначено порядок взаємодії учасників дистанційного навчання в системі Moodle. Запропоновано концептуальні аспекти реалізації технологій дистанційного навчання в сучасних умовах.

The article is devoted to the peculiarities of distance learning technologies implementation of the educational process in the structures of higher educational establishments. It was given the resource requirements to ensure the implementation of distance learning technologies in the educational process in separate structures of higher educational establishments. It was developed the recommendations as for the implementation features of distance learning technologies in remote structures (affiliates, regional counseling centers, etc.) of higher educational establishment. In the article it was defined the sequence order of interaction of participants in the distance learning system Moodle. The author offered conceptual aspects of distance learning technologies implementation in the modern conditions.

In the article it was studied and given recommendations as for faculty determinations, functional responsibilities of participants of distance learning, technical, personnel and information support of the educational process, and also coordinating interactions of relevant participants in terms of modern IT technologies development, which can provide high quality of educational process.

The introduction of distance learning technologies, thanks to the availability of training materials and automating of certain parts of the educational process, solves the problem of methodical, information and functional support the learning process, not only for students studying remotely, but also for full-time students and correspondence students.

The perspectives for further research is to develop marketing strategies of distance learning territorial expansion, and to identify ways to improve the learning materials to ensure a high level of training of future specialists and increase the ranking of higher education establishment.

Ключові слова: дистанційна освіта, технології дистанційного навчання, дистанційні курси, система управління веб-ресурсами, платформа Moodle.

Key words: distance education, technology of distance learning, distance learning courses, web-resource management system, Moodle platform.

Інноваційний прогрес у сфері інформаційних технологій, що відбувається протягом останнього часу, значно вплинув на ринок праці. Швидке старіння професійних знань і навичок є реалією сьогодення. Ця ситуація не могла не вплинути на сутність та зміст процесу навчання. Як наслідок, усе більш широкого застосування набуває концепція «Навчання протягом життя», яка вимагає від фахівця постійного вдосконалення знань та навичок, а іноді й кардинальної зміни вектору руху в площині професійних компетенцій. Вдале вирішення цього завдання можливе лише за умови широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання, перш за

все дистанційного навчання, що вже довело свою ефективність у багатьох країнах світу. Динамічність соціально-економічних відносин та відповідне збільшення ступеня мобільності студентів вимагає від вищих навчальних закладів розширення практики застосування дистанційного навчання.

Впровадження технологій дистанційного навчання в навчальний процес регламентовано нормативними документами Міністерства освіти і науки України, зокрема: Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 [1], Вимоги до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України № 1518 від 30.10.2013 [2].

Організаційні, інформаційні та технічні питання впровадження дистанційного навчання висвітлені в роботах Анісимова А.М. [3], Антонова В.М. [4], Тунди В.А. [5] та інших. Проте в наведених нормативних документах та роботах учених недостатньо уваги приділено особливостям впровадження технологій дистанційного навчання при організації навчального процесу в відокремлених структурах ВНЗ, таких як філія, регіональних консультаційних центрах, тощо.

Мета статті – розробка рекомендацій щодо особливостей впровадження технологій дистанційного навчання у відокремлених структурах (філіях, регіональних консультаційних центрах тощо) вищого навчального закладу.

Мета статті зумовила необхідність вирішення таких завдань:

визначення складу та функціональних завдань основних учасників процесу дистанційного навчання;

формування системи забезпечення дистанційного навчання;

розробка заходів щодо організації навчального процесу із використанням технологій дистанційного навчання.

Визначимо основні особливості впровадження в навчальний процес у відокремлених структурах вищого навчального закладу (філіях, консультаційних центрах тощо) технологій дистанційного навчання.

Важливою складовою реалізації дистанційного навчання є визначення основних учасників навчального процесу та закріплення відповідних функціональних завдань за такими учасниками.

Для ефективної взаємодії всіх учасників навчального процесу за кожним із них закріплюється відповідна роль і ступінь відповідальності. Пропонується виділити таких учасників навчального процесу (рис. 1).

Загальне керівництво навчальним процесом із використанням технологій дистанційного навчання здійснює ректорат, очолюваний ректором, навчальна частина, деканати, завідувачі кафедрами в межах повноважень щодо керівництва навчальним процесом.

Керівництво відокремленої структури через уповноважених працівників організує набір та зарахування студентів, що будуть навчатися із застосуванням технологій дистанційного навчання; забезпечує аутентифікацію учасників дистанційного навчання при проведенні підсумкового контролю; забезпечує виконання навчального навантаження дистанційного навчання; забезпечує взаємодію з тими, хто навчається на базі відокремленої структури (оформлення довідки-виклику на сесію, підсумкову атестацію, видачу академічних довідок тощо).

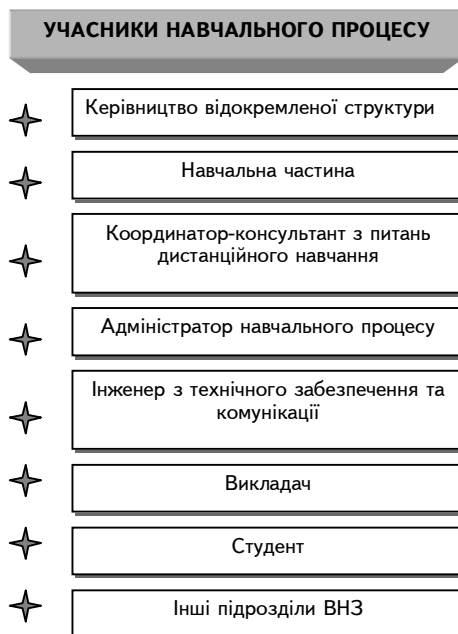

Рис. 1. Основні учасники навчального процесу при реалізації технологій дистанційного навчання

Навчальна частина через уповноваженого працівника отримує інформацію від керівництва відокремленої структури про склад студентів, що будуть навчатися з використанням технологій дистанційного навчання; визначає потребу у розробці веб-ресурсів дистанційного навчання, формує перелік навчальних дисциплін із розподілом їх по кафедрах і факультетах із визначенням відповідальних викладачів; контролює діяльність викладачів та студентів у процесі впровадження технології дистанційного навчання.

Координатор-консультант з питань дистанційного навчання здійснює загальну координацію впровадження технології дистанційного навчання у навчальний процес; розробляє навчальні програми та здійснює навчання в межах курсів підготовки або підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників відповідно до встановленого навчального навантаження; контролює процес розробки веб-ресурсів навчальних дисциплін; надає консультації іншим учасникам дистанційного навчання з питань розробки й впровадження веб-ресурсів та функціонування системи управління веб-ресурсами навчальних дисциплін у межах встановленого навчального навантаження.

Адміністратор навчального процесу здійснює формування складу та груп студентів у системі Moodle; формує переліку навчальних дисциплін у системі Moodle; закріплює за навчальними дисциплінами викладачів та студентів; контролює діяльності викладачів і студентів у межах навчальних дисциплін через систему журналів і звітів Moodle; повідомляє студентів та викладачів про необхідність виконання організаційних завдань, що виникають, а також про можливі порушення навчальної дисципліни та інше.

Інженер з технічного забезпечення та комунікації забезпечує співпрацю з функціональними підрозділами університету та компаніями-партнерами для оптимізації інформаційно-комунікаційного забезпечення бізнес-процесів на базі новітніх технологій; здійснює захист інформації у корпоративній мережі; реалізує технологічні рішення підтримки бізнес-процесів діяльності відокремленої структури; підтримує працездатність та ремонт комп'ютерної техніки у відокремленій структурі.

Викладач створює веб-ресурси навчальних дисциплін; здійснює контроль успішності студентів через систему управління дистанційним навчанням; надає консультації студентам за змістом навчальних дисциплін та особливостями використання розроблених веб-ресурсів; оформлює належним чином документацію, що забезпечує навчальний процес.

Студент на підставі отриманого доступу до веб-ресурсів навчальних дисциплін згідно з графіком навчального процесу виконує у встановлені терміни всі види навчальних завдань; проходить поточну, проміжну та підсумкову атестацію згідно з графіком навчального процесу та затвердженими методиками їх проведення.

Інші підрозділи ВНЗ та відокремлених структур можуть брати участь у впровадженні технології дистанційного навчання в межах їх функціональних повноважень.

Важливою складовою впровадження технологій дистанційного навчання є формування системи забезпечення навчального процесу, що містить програмно-інформаційне та кадрове забезпечення.

Реалізація технології дистанційного навчання та розробка і впровадження дистанційних курсів здійснюються на базі системи управління вмістом сайту Moodle.

Базовою складовою навчального процесу з використання технології дистанційного навчання є дистанційні курси — модулі освітньої (освітньо-професійної програми), підготовлені для здійснення навчання. Дистанційні курси формуються відповідно до таких вимог (табл. 1).

Таблиця 1

Вимоги до дистанційних курсів [розробка авторів]

Назва складової	Значення
1	2
Методичні рекомендації щодо використання дистанційного курсу: послідовності його виконання, особливостей контролю тощо	+
Робоча програма навчальної дисципліни	+
Лекційний матеріал у текстовому вигляді (з графіками, малюнками та таблицями)	виділення кожної теми як окремого елемента дистанційного курсу, рекомендованим обсягом не менше 10 000 знаків на 1 академічну годину
Тести для всіх видів контролю рівня знань	не менше 20 тестових завдань до кожної теми
Практичні завдання та плани семінарських занять із методичними рекомендаціями щодо їх виконання та проведення відповідно	100 % відповідно до навчального плану
Відеозаписи лекцій, семінарів, практичних занять	+

Продовження таблиці 1

1	2
Методичні рекомендації щодо виконання самостійної науково-дослідної роботи студентів	+
Консультації в режимі он-лайн, а також інші форми он-лайн занять	не менше 2-х консультацій
Глосарій термінів навчального матеріалу	+
Перелік рекомендованої	+
Засоби для проведення підсумкового модульного контролю	+

Науково-педагогічні працівники, що беруть участь у реалізації технології дистанційного навчання, повинні мати документарне підтвердження підвищення кваліфікації за тематикою дистанційного навчання [2; 7; 8].

Визначення основних учасників та встановлення вимог до забезпечення реалізації дистанційного навчання дозволяють навести основні рекомендації щодо організації навчального процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Для формування структури навчальних дисциплін у системі Moodle уповноважений працівник навчальної частини надає згідно з робочими навчальними планами керівництву відокремленої структури та адміністратору навчального процесу перелік навчальних дисциплін із розподілом їх по кафедрах і деканатах із визначенням відповідальних викладачів.

Для створення облікових записів викладачів у системі Moodle та закріпленням їх за навчальними дисциплінами викладачі повинні надати адміністратору навчального процесу особисті контактні дані. На підставі інформації, отриманої від навчальної частини, керівництва Відокремленої структури та викладачів адміністратор навчального процесу формує перелік навчальних дисциплін (що розподіляється в системі Moodle по відповідних кафедрах і деканатах) та закріплює за дисциплінами відповідальних викладачів.

Для отримання доступу до веб-ресурсів дистанційного навчання студенти повинні подати відповідну письмову заяву на ім'я керівника відокремленої структури та надати особисті контактні дані адміністратору навчального процесу, які необхідні для створення облікових записів студентів у системі Moodle. На підставі отриманих від студентів даних адміністратор навчального процесу створює в системі Moodle облікові записи для студентів, формує відповідні групи студентів та закріплює їх за навчальними дисциплінами.

Вивчення студентами навчальних дисциплін та контроль і оцінювання отриманих знань із боку викладачів здійснюється через дистанційні курси, що розміщують викладачі в системі Moodle.

Виконання студентами курсових, дипломних (магістерських) робіт, проходження навчальних та виробничих практик здійснюється через розміщення в системі Moodle відповідних методичних рекомендацій і завдань та проведення консультацій і захистів робіт із боку викладачів у синхронному та асинхронному режимах.

Організація інших видів навчального процесу (у тому числі атестації студентів) здійснюється згідно з вказівками, визначеними в Положенні про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 [2; 7].

Контроль діяльності учасників дистанційного навчання здійснюється уповноваженими особами в межах їх функціональних обов'язків через систему звітів та журналів, що формуються в операційному просторі Moodle [4].

Проведене дослідження та розроблені рекомендації щодо визначення складу, функціональних обов'язків учасників процесу дистанційного навчання, технічного, кадрового та інформаційного забезпечення навчального процесу, а також координації взаємодії відповідних учасників у сучасних умовах розвитку ІТ-технологій дозволяє забезпечити високу якість навчального процесу.

Впровадження технологій дистанційного навчання, завдяки доступності навчальних матеріалів та автоматизації певної частини навчального процесу, вирішує завдання методичного, інформаційного й функціонального забезпечення навчального процесу не лише для студентів, які навчаються дистанційно, а й для студентів денної та заочної форм навчання.

Перспективами подальшого дослідження є розробка маркетингових стратегій територіального розширення дистанційного навчання, а також визначення можливостей вдосконалення навчальних матеріалів для забезпечення високого рівня кваліфікації майбутніх фахівців та підвищення рейтингу вищого навчального закладу.

1. Вимоги до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями. Затв. Наказом МОН України № 1518 від 30.10.2013; 2. Положення «Про Дистанційне навчання» затв. Наказом МОН України № 466 від 25.04.2013; 3. *Анисимов А.М.* Работа в системе дистанционного обучения Moodle / А.М. Анисимов. — Харьков: ХНАГХ — 2009. — 292 с.; 4. *Антонов В.М.* Дистанційне навчання: Логіка. Технології. Перспективи / В.М. Антонов. — К.; Херсон: Штрих, 2011. — 160 с.; 5. *Тунда В.А.* Пособие-путеводитель по документации Moodle 2.5. Для начинающих / В.А. Тунда. — Томск, 2014. — 222 с.; 6. *Грабарев А.В.* Впровадження технологій дистанційного навчання в навчальний процес ПВНЗ «Європейський університет» / О.Є. Бавико, О.В. Ластовенко, А.В. Грабарев // Тези доповідей: Матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції [«Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики і освіти»]. — К.: Вид-во Європейського університету. — 2015. — С. 65–67; 7. Положення про дистанційне навчання в Європейському університеті, затверджене наказом ректора Університету № 42 від 27.06.2013; 8. Положення про Центр дистанційного навчання Європейського університету, затверджене наказом ректора Університету № 42 від 27.06.2013.